



# bağbahçe

ÇEVRE BAHÇE ÇİÇEK DERGİSİ SAYI: 61 EYLÜL - EKİM 2015 FİYATI: 5 TL

SAKSILI TASARIM  
NGBB'de Yaz Uygulamaları

Sığırkuyruğu  
(*Verbascum* sp.)

NGBB Kuşları

NGBB Anadolu Adası  
Açılıyor...

Zeytinburnu Tıbbi  
Bitkiler Bahçesi

İstanbul Oyuncak Müzesi

NGBB ARAŞTIRMA GEZİSİ  
Antalya ve Akseki -1

TÜRKİYE'NİN TEHDİT ALTINDAKİ BİTKİLERİ  
Mevzek (*Pseudodelphinium turcicum*)

NGBB ARAŞTIRMA GEZİSİ  
Batum Botanik Bahçesi

Türkiye'nin Doğal ve  
Doğallaşmış Nergisleri

11. Yıl



# Sığirkuyruğu

(*Verbascum* sp.)

Sığirkuyruğu (*Verbascum* sp.), sıracaotugiller (*Scrophulariaceae*) ailesindedir. Bu cins, dünyada yaklaşık 360 türle temsil edilir. Ülkemizde, 248 türü ve 129 melezi bulunmaktadır. Türkiye'deki endemik tür sayısı 171, endemizm oranı % 69 civarındadır. Bu nedenle Türkiye, "*Verbascum*" cinsi için, önemli bir gen merkezi konumundadır.

İki yıllık bitkilerden olan sığirkuyruğu, Avrupa'dan Himalayalar'a kadar uzanan ılıman kuşakta, Kuzey Afrika ve Etiyopya'da doğal olarak yetişir. Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti ve Mısır'da tarımı yapılır.

Avrupa farmakopesinde, burunca (*Verbascum thapsus* L.), gırç (*Verbascum densiflorum* Bertol.), sığirkuyruğu (*Verbascum thapsiforme* Schrad), yünotu (*Verbascum phlomoides* L.) türlerinin kurutulmuş çiçekleri, sığirkuyruğu çiçeği (*Verbasci flos*) adıyla bilinir.

Bitkinin çiçekleri, petallerden oluşur. Alman farmakopesine göre çiçekler, % 5'ten çok kaliks ve kahverengi korolla içermemelidir.

Sığirkuyruğu çiçekleri ve yaprakları, Antik çağlardan beri ilaç olarak kullanılmaktadır. Orta çağda, hem insanlarda hem de hayvanlarda cilt ve akciğer rahatsızlıkları için kullanılmıştır.

19. yüzyılın sonlarında sığirkuyruğu preparatları, Avrupa, İngiltere ve Amerika'da verem hastalarına, göğüs yumuşatıcı olarak verilmiştir. Günümüzde de aynı amaçla kullanımı vardır. Ayrıca, kronik orta kulak iltihabı (Otitis media) ve kulak ekzemasında kullanılmaktadır.

Almanya'da E Komisyonu monografları arasında yer alır ve Alman İlaç Kodeksi'nde kayıtlıdır. Öksürük ve bronş çaylarının terki-

bine girer. Alman pediatrik tıbbında sığirkuyruğu çiçeği, çocuklarda balgamlı öksürük (üretken öksürük) tedavisinde kullanılan çayların bileşiminde bulunur.

Bir öksürük çayı olan ve Alman farmakopesinde kayıtlı, "Species pectorales DAB" terkinde; % 40 deli hatmi (*Althaea officinalis* L.), % 20 meyan (*Glycyrrhiza glabra* L.), % 20 öksürükotu (*Tussilago farfara* L.), % 10 anason (*Pimpinella anisum* L.), % 10 sığirkuyruğu çiçeği bulunur.

Avrupa'da, hem geleneksel hem de modern tıbbi kullanımları iyi tanımlanmıştır. Hem çiçekleri

hem de yaprakları, göğüs yumuşatıcı, balgam söktürücü, astrenjan etkilere sahiptir. Ekspektoran etkiden, drogda bulunan saponinlerin sorumlu olduğu bildirilmiştir. Müsilaj miktarı düşüktür (% 3). Çiçeklerin kuş gribi, influenza A ve B virüsleri, Herpes simplex virüsüne karşı etkili olduğu gösterilmiştir.

Alman ve Avrupa farmakopelerine göre, çiçeklerin şişme indisi en az 9 olmalıdır. İsviçre farmakopesinde ise şişme indisinin, en az 12 olması istenir.

Sığirkuyruğu çiçekleri, yaklaşık % 3 suda çözünen mukopol-





sakkaritler (müsilaj polisakkaritleri) içerir. Ayrıca, yaklaşık % 1,54 flavonoid (apigenin, luteolin ve onların 7-O-glikozitleri ile kempferol ve rutin), kafeik asit türevleri (kafeik, ferulik, protokateşuik asit ve verbaskozit), iridoit monoterpenleri (aokubin, 6-β-ksiloksiaukubin, metilkatalpol, izokatalpol), triterpenik saponinler (verbaskosaponin), steroller ve % 11 invert şeker (fruktoz + glikoz) ihtiva eder.

Alman E Komisyonu, sığırkuyruğu çiçeğinin, solunum yollarındaki müküs salgılı mukoza iltihabında kullanımını onaylamıştır.

Boğaz yangısı, soğuk algınlığı ve öksürüğün semptomatik tedavisinde yararlıdır. Ters ve yan etkileri, başka ilaçlarla etkileşimleri yoktur. Gebelikte ve lohusalıkta kullanımını engelleyici bir durum söz konusu değildir.

Genellikle, 3-4 g kurutulmuş çiçek, çay ve diğer dahilen alınan preparatlarda kullanılır. Avusturya farmakopesine göre tek kullanımlık doz, bir kupa için demlenen veya haşlanan 1,5 g drogdur.

Çay yapımı için 1,5-2 g drog, 150-250 ml kaynar suda, 10-15 dakika demlenir. Günde, iki kez içilir.

Dekoksasyon için 1,5-2 g drog, 150-250 ml soğuk suda, 10 dakika kaynatılır. Günde, iki kez içilir. Flavonoidler, dekoksasyonla daha iyi ekstre edilir.

Sıvı ekstre 1:1 (g/ml): 1,5-2 ml. Günde, iki defa uygulanır.

Tentür 1:5 (g/ml): 7,5-10 ml. İstenirse ılık suda seyreltilebilir.

Göğüs yumuşatıcı ve balgam söktürücü etki sağlamak amacıyla; 20 gr sığırkuyruğu çiçeği, 20 gr gelincik (*Papaver rhoeas* L.) çiçeği, 10 gr ebegümeci (*Malva sylvestris* L.) çiçeği ve 1000 gr su ile hazırlanan infüzyon süzöldükten sonra, bal ile tatlandırılarak günde iki üç bardak içilebilir.

“*Verbascum sinuatum* L.” gibi bazı sığırkuyruğu türlerinin tohumları, içerdiği saponin nedeniyle balık zehiri olarak kullanılır ve ‘balıkotu’ adıyla bilinir. Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde bilhassa Ardahan civarında, bazı sığırkuyruğu türlerinin meyveli dalları, dere-göl sularına atılarak balık avcılığı yapılır.

K. Hüsnu Can Başer

Prof. Dr. Anadolu Üniv. Eczacılık Fak.

Fotoğraflar: Salih Sercan Kanoğlu

Bu yazıda belirtilen ifadeler, sadece bilgilendirme amaçlıdır; tavsiye niteliği taşımaz. Hastalıkta tedavinin, mutlaka doktor kontrolünde yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

